

Správní vývoj za vlády Habsburků

Změny správního
systému
v 16.-19. století

České země součástí Habsburské monarchie

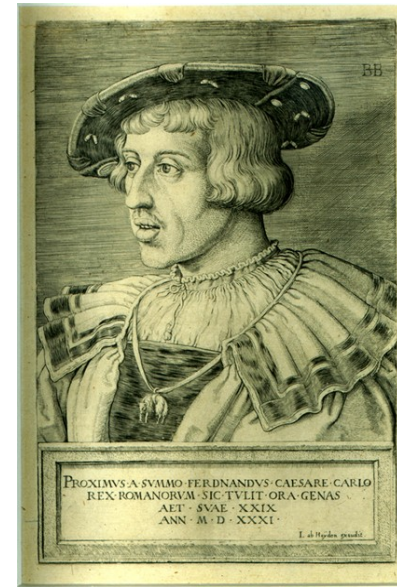
Správní vývoj v 15. století

- Už dříve se nejprve v Čechách zformovaly **kraje** (v čele s hejtmany) jako nové správní jednotky.
- Ke konci 15. století se definitivně ustálila **pozice nejvyššího kancléře Českého království**.
- V době husitství došlo k mocenskému vzestupu měst.
- Tehdejší české království lze označit za stavovskou monarchii. Na vládní moci se vedle podílely další privilegované vrstvy – **stavy** (šlechta a královská města).

Habsburkové na českém trůně (1526)

Rakouský arcivévoda Ferdinand I. Habsburský zvolen novým králem.

- Ve veřejné správě se postupně začala prosazovat **centralizace a byrokratizace**.
- V počátcích habsburské vlády byl vytvořen první byrokratický úřad pro správu královských příjmů – **česká komora** (byl podřízen dvorské komoře ve Vídni).
- Byly ustaveny **nové centrální úřady** a sídelním městem se stala Vídeň
- Staré zemské úřady zůstaly zachovány.

Stavovský odpor proti Habsburkům

Měl důvody:

- **Mocenské** (stavy odmítaly posilování centralizace správy a panovnické moci)
- **Náboženské** (část stavů se přihlásila k protestantství, zatímco Habsburkové byli oporou katolictví)

Stavovská povstání v 16. a 17. století

- V roce 1547 města a část šlechty odmítla královo svolání zemské armády proti německým protestantům.
- Po porážce povstání byla omezena městská samospráva

Druhé stavovské povstání(1618-1620) začalo defenestrací císařských místodržících a bylo impulsem k začátku třicetileté války.

1620 – bitva na Bílé hoře a její dopady

- Držba českého trůnu v habsburské dynastii se stala dědičnou a dosavadní přijímání stavy bylo zrušeno.
- Začala se prosazovat **rekatolizace a germanizace**.
- Docházelo k **postátňování správy** (zejména na zemské úrovni).

Nástup Marie Terezie a válka o rakouské dědictví

Marie Terezie nastoupila na trůn díky tzv. pragmatické sankci z roku 1713, které zavádělo nástupnictví i v ženské linii.

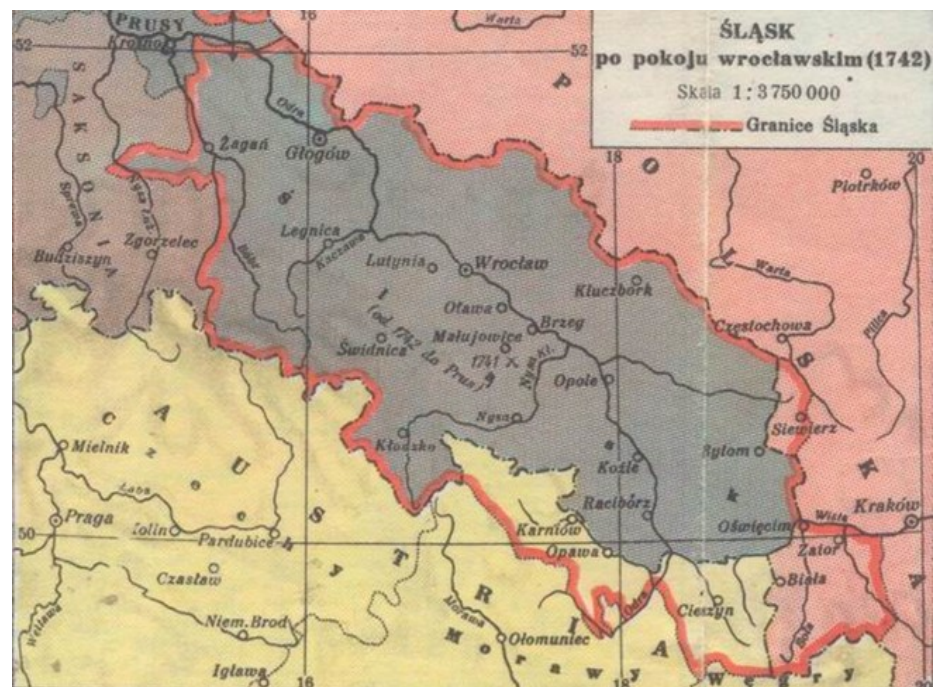
Nástupnictví si nárokoval bavorský kurfiřt.

Po vítězství ve válce s Bavorskem a jeho spojenci usedla na i český trůn.

Slezské války

- Zpochybnění nároků Marie Terezie pruský král Fridrich II. k anexi Slezska.
- **Vratislavský mír (1742)** potvrdil rakouskou porážku, Prusko získalo kontrolu nad celým Slezskem kromě Opavska a Těšínska.

Správní reformy Marie Terezie

- Byla **dočasně spojena politická a finanční správa** v nové instituci – zanikla česká dvorská kancelář.
- **Po neúspěších v dalších válkách o Slezsko byla politická a finanční správa opět rozdělena**, a vznikla **státní rada** jako poradní orgán pro správu vnitřních věcí.
- Byla **postátněna krajská správa**.
- Začaly se prosazovat **snahy o postátnění městské správy**.
- Byly provedeny daňové reformy – předpokladem k nim se staly soupisy půdy (katastry).

Správní reformy Josefa II.

- Morava a Slezsko byly sloučeny do jednoho správního celku – v 19. století opět rozděleny.
- Došlo k reorganizaci městských rad – ve velkých městech byly zřizovány magistráty jako nové byrokratické orgány

Revoluce let 1848-1849 a její důsledky

V důsledku postupného přechodu ke konstituční (ústavní) monarchii došlo i ke změnám na správní úrovni:

- **Zánik vrchnostenské správy** v důsledku zrušení poddanství v roce 1848.
- **Zavedení dvojkolejnosti veřejné správy** – tvořila ji nově strukturovaná státní správa (na centrální úrovni ji zastupovala nově ustavená **ministerstva**) a územní samospráva.

Nová organizace veřejné správy (polovina 19. století)

Dosavadní patrimoniální (vrchnostenská) správa byla postátněna

- Jako nové správní jednotky byly vytvořeny **okresy**.
- Zemské i krajské zřízení zůstalo zachováno.
- Byla ustavena **obecní samospráva** – nové obecní zřízení se nevztahovalo na statutární města.

Změny veřejné správy po ústavních změnách v 60. letech

- Nové ústavy byly přijaty v 60. let – druhá z nich potvrdila změnu státu na federaci (Rakousko-Uhersko).
- Byl vytvořen aparát politické správy první instance (**okresní úřady**) a druhé instance (**zemská místodržitelství** v Čechách a na Moravě, **zemská vláda** ve Slezsku).
- **Kraje a krajské úřady byly zrušeny.**

Shrnutí

- **Po nástupu Habsburků** na český trůn se začaly postupně prosazovat **snahy o centralizaci a byrokratizaci veřejné správy.**
- Porážka stavovských povstání v 16. a 17. století přinesla nástup absolutistického pojetí panovnické moci.
- **Byrokratizace veřejné správy pokračovala i za vlády Marie Terezie a Josefa II.,** jejichž reformy reagovaly také na války s Pruskem a ztrátu Slezska.
- Zásadní změny přinesly důsledky revoluce let 1848-1849 – **postátnění vrchnostenské správy, zřízení ministerstev a zavedení moderní obecní samosprávy.**